

SISTEM JARINGAN KOMUNIKASI LANGKAWI VARIAN KEDAWANG

NORFAZILA AB. HAMID
Kolej Universiti Islam Selangor
norfazila@kuis.edu.my

NORHASLIZA RAMLI
Kolej Universiti Islam Selangor
norhasliza@kuis.edu.my

RAHIM AMAN
Universiti Kebangsaan Malaysia
tuntas@ukm.edu.my

ABSTRAK

Makalah ini membicarakan salah satu varian dialek Melayu Langkawi (DML) yang terdapat di Pulau Langkawi Kedah, iaitu varian Kedawang (VKDWG). Metodologi kualitatif melalui jenis kajian kepustakaan dan lapangan diterapkan. Objektif kajian dalam makalah ini ialah menilai dan menyusun semula aspek-aspek fonologi yang masih belum mendapat penjelasan terhadap beberapa kajian tentang DML VKDWG terutamanya dalam menentukan jumlah inventori fonem. Justeru, kajian ini bertujuan menyentuh aspek fonetik dan fonologi dengan cara mendeskripsikan sistem fonologi DML VKDWG dengan memaparkan penyebaran bunyi vokal, diftong, konsonan dan melihat keberadaan alternasi dalam DML VKDWG ini. Pendekatan yang dimanfaatkan dalam mencapai objektif kajian ini ialah pendekatan struktural. Hasil kajian membuktikan bahawa DML VKDWG mempunyai lapan fonem vokal /i, u, e, o, ε, ə, ə, a/, memiliki tiga diftong iaitu /-oj, -aw, -aj/ dan 20 fonem konsonan yang terdiri daripada tujuh konsonan letupan /p, b, t, d, k, g, dan ʔ/, dua konsonan letusan /tʃ, dʒ/, empat konsonan geseran /s, ç, ʎ, h/, empat konsonan nasal /m, n, ŋ, ŋ/, satu konsonan sisian /l/ dan dua konsonan separuh vokal /w, j/. Penemuan kajian ini diharap dapat memberikan satu sumbangan yang baharu dan dapat melengkapkan kajian terdahulu dalam bidang linguistik. Selain itu, kajian ini juga dapat membantu menyusun semula keberadaan dialektal dialek Melayu Kedah.

Katakunci: fonem; fonologi; Kedawang; pendekatan struktural; penyebaran

LANGKAWI VARIAN OF KEDAWANG COMMUNICATION NETWORK SYSTEM

ABSTRACT

This paper discusses one of the variants of the Langkawi Malay dialect (DML) found on Kedah, namely the variant of Kedawang (VKDWG). Qualitative methodology through library and field study types is applied. The objective of this paper is to evaluate and restructure phonological aspects that have not been clarified on some studies on DML VKDWG especially in determining the amount of phonemic inventory. Therefore, this study is aimed at touching phonetic and phonological aspects by describing the DML VKDWG

phonological system by describing the spread of vocal, diphthong, consonant and the presence of alternatives in DML VKDWG. The approach used in achieving the objective of this study is structural approach. The results of the study show that DML VKDWG has eight vowel /i, u, e, o, ε, ə, ə, a/ have three diphthongs, namely: /-oj, -aw, -aj / and 20 consonant phonemes consisting of seven explosive consonants /p, b, t, d, k, g, dan ʔ/, two consonant affricates /tʃ, dʒ/, four consonant fricatives /s, ç, ʃ, h/, four nasal consonants /m, n, ŋ, ŋ/, one lateral consonant /l/, and semi-vowel /w, j/. The findings of this study are expected to provide a new contribution and complement the previous study in linguistics. In addition, this study also helps to restructure the existence of Malay dialectal of Kedah.

Keywords: phoneme; phonology; Kedawang; structural approach; dissemination

PENGENALAN

Negeri Kedah yang terletak di utara Semenanjung Malaysia bersempadan dengan negara Thailand dan mempunyai keluasan kira-kira 9,425 kilometer persegi. Negeri Kedah mempunyai 12 daerah yang menjadi taburan penempatan bagi penduduk-penduduk di negeri Kedah. Antaranya ialah, Alor Setar, Sungai Petani, Kubang Pasu/Jitra, Kulim, Langkawi, Pokok Sena, Pendang, Bandar Baharu, Yan, Padang Terap, Baling dan Sik. Namun begitu, kebanyakan orang luar, apatah lagi pelancong, mereka melihat keistimewaan Kedah ini adalah pada keindahan Pulau Langkawi, Pantai Merdeka dan Menara Alor Setar yang seakan sinonim dengan pusat-pusat pelancongan. Pulau Langkawi juga merupakan antara daerah yang tidak asing lagi bagi orang di Malaysia, mahupun orang dari luar negara yang boleh diklasifikasikan sebagai pelancong luar negara. Hal ini kerana, selain daripada menjadi tempat pelancongan yang menarik, Pulau Langkawi juga begitu menyimpan pelbagai kisah lagenda yang perlu disingkap lagi sejarahnya.

Kedudukan Langkawi yang berada di utara Semenanjung Malaysia adalah merupakan sebuah kepulauan yang mengandungi 104 buah pulau. Antara keluasan bagi pulau-pulau tersebut adalah seluas 48,236.91 hektar. Bukan itu sahaja, jaraknya dari Kuala Kedah juga ialah sejauh 51.5km dan dari Kuala Perlis adalah sejauh 30km. Pulau tersebut terdiri daripada enam mukim, iaitu Kuah, Padang Matsirat, Kedawang, Bohor, Air Hangat, dan Ulu Melaka manakala Bandar Kuah merupakan pusat bandar dan pentadbiran bagi Pulau Langkawi. Ekonomi penduduk Langkawi pula pada asalnya merupakan sejenis ekonomi sara diri. Penduduknya bekerja sebagai petani dan juga nelayan. Sekitar kurun ke-17, Langkawi mula terkenal dengan perusahaan tanaman lada. Namun, faktor peperangan dan konflik antara Kedah-Siam serta ancaman Aceh ke atas Langkawi bagi menamatkan saingan pengeksport lada telah memusnahkan industri tersebut. Pada tahun 1930-an hingga 40-an, penduduk Langkawi dianggarkan berjumlah dalam lingkungan 5,400 orang. Manakala sebanyak 200 orang merupakan penduduk berbangsa Cina dan sebilangan kecil adalah berbangsa India yang bekerja di ladang getah. Walau bagaimanapun, selepas negara mencapai kemerdekaan, industri pelancongan di Langkawi berkembang agak perlahan. Hal ini adalah disebabkan faktor jalan perhubungan yang jauh antara tanah besar dengan Pulau Langkawi.

Fokus kajian dalam makalah ini ialah VKDWG. Kedawang adalah mukim kelima terbesar dari enam mukim yang terdapat dalam daerah Langkawi dengan keluasan 50.97 km persegi. Lokasi kedudukan mukim ini terletak di barat daya Pulau Langkawi. Mukim Kedawang terletak dalam Dewan Undangan Kuah dan Parlimen Langkawi. Dalam kajian ini, pengkaji telah membuat penelitian terhadap beberapa kajian lampau yang telah dilaksanakan oleh pengkaji terdahulu. Sebanyak lapan kajian lampau telah dirujuk bagi menilai dan

mencari kelompongan yang perlu diisi oleh pengkaji untuk mendapatkan satu hasil kajian yang baharu. Himpunan penyelidikan kajian lampau terhadap bahasa yang dikaji turut memberikan gambaran awal kepada pengkaji untuk menghasilkan satu kajian baharu dan menghasilkan pendeskripsian yang lebih berpada. Tidak keterlaluan di sini, pengkaji menyatakan bahawa kajian ini adalah satu kajian rintis yang dilakukan berkait dengan ilmu perbandingan DML ini.

Oleh itu, apa yang boleh dikatakan di sini ialah kajian terdahulu banyak memberikan sumbangan, telah memberi ruang dan menjadi petunjuk bagi kajian akan datang bagi melihat dengan lebih mendalam dan meluaskan lagi skop kajian berlandaskan kajian dalam ilmu kebahasaan ini. Kelompongan kajian terdahulu adalah satu kelebihan kepada kajian terbaharu untuk mengisi setiap kelompongan penyelidikan sebelumnya. Oleh itu, dalam makalah ini hanya satu sahaja varian yang diketengahkan dalam makalah ini, iaitu VKDWG di Kampung Belak.

OBJEKTIF KAJIAN

Dalam makalah ini tumpuan kajian dikhususkan kepada Dialek Melayu Langkawi varian Kedawang (DML VKDWG), iaitu satu varian yang dianggap penting dalam memmanifestasikan semua DML yang lain. Selain itu, pada asasnya objektif kajian dalam makalah ini ialah untuk menilai dan memperbaiki semula aspek-aspek fonologi yang belum mendapat penjelasan terhadap beberapa kajian tentang DML VKDWG. Justeru, kajian ini bertujuan menyentuh aspek fonetik dan fonologi dengan cara mendeskripsikan sistem fonologi DML VKDWG. Justeru, dengan memaparkan penyebaran bunyi vokal, diftong, konsonan dan pola suku kata dalam kata DML VKDWG berlandaskan pendekatan struktural, pola jaringan komunikasi varian Langkawi ini dapat analisis dengan lebih berkesan.

METODOLOGI

Richards dan Rodgers (Henry, 1991: 1), mengatakan metodologi mencakupi sukatan, pendekatan, strategi atau teknik, dan prosedur. Oleh itu, bolehlah dikatakan metodologi merupakan cara atau tatacara gerak kerja dalam sesuatu penyelidikan. Metod atau kaedah yang baik dan sesuai akan menghasilkan dapatan kajian yang baik. Dalam melakukan sesuatu kajian, beberapa kaedah tertentu boleh digunakan untuk memungut, menganalisis, serta mentafsir data. Dalam bahagian ini secara khusus membincangkan metodologi dan pendekatan kajian yang digunakan dalam mengenalpasti inventori fonem DML VKDWG. Kajian ini berlandaskan dua kaedah kajian utama iaitu kaedah kajian perpustakaan dan kaedah kajian lapangan (pemilihan senarai kata/soal selidik, pemilihan informan, pengumpulan data, pemaparan data dan analisis data). Kedua-dua kaedah ini digunakan bagi menghasilkan satu dapatan kajian yang lebih berpada.

KAJIAN KEPUSTAKAAN

Kajian kepustakaan, merupakan kaedah yang digunakan oleh seseorang pengkaji untuk mendapatkan data dan bukti melalui kajian ke atas dokumen dan rekod (Mohd Sheffei, 1991: 41). Dalam kajian ini, kajian kepustakaan dilakukan untuk mencari maklumat-maklumat penting, seperti latar belakang masyarakat Melanau di Sarawak. Maklumat tentang latar belakang masyarakat ini penting sebelum pengkaji ke lapangan kerana dapat memberikan gambaran awal kepada pengkaji tentang corak kehidupan masyarakat tersebut. Melalui

kaedah kepustakaan juga, pengkaji memperoleh kosa ilmu utama berhubung kajian yang telah dilakukan oleh pengkaji terdahulu tentang topik yang hendak dikaji. Maklumat kajian terdahulu ini dapat mengelakkan pengkaji daripada membuat kajian yang sama. Beberapa kajian lampau telah dirujuk bagi mendapatkan gambaran awal berkenaan kajian yang telah dilakukan oleh pengkaji terdahulu. Sehubungan itu, kajian perpustakaan juga dilaksanakan bagi mendapatkan panduan tentang pendekatan struktural.

Selain penting untuk mengetahui latar belakang masyarakat, kajian kepustakaan ini penting untuk pengkaji mengetahui tentang pelbagai definisi, konsep, fakta-fakta, serta maklumat-maklumat tentang kajian lepas yang tidak mungkin didapati di lapangan. Hal ini, sejajar dengan pendapat Mouly (1970: 227), yang menyatakan “...*Before on educational researcher initiates a study he must, first determine what has previously been done in the area. The most important is to improve the effectiveness of educational practice.*”

PEMILIHAN SENARAI KATA/SOAL SELIDIK

Dalam kajian ini, soal selidik yang dimanfaatkan merupakan senarai kata yang digunakan oleh Rahim (1997), dalam kajiannya yang bertajuk ‘Perbandingan Fonologi dan Morfologi Bahasa Iban, Kantuk, dan Mualang’ (lihat juga Shahidi et al., 2016 & Rahim Aman, 2008)). Walaupun, senarai kata ini pada asasnya diambil daripada senarai kata Rahim (1997), namun dalam kajian ini, senarai kata tersebut telah diubahsuai supaya bersesuaian dengan masyarakat yang dikaji. Senarai kata ini terdiri daripada 473 perkataan yang terdiri daripada 12 domain makna ini diambil dan diuji sendiri oleh pengkaji di kawasan lapangan terhadap DML (lihat juga Norfazila & Rahim, 2016 dan 2017, dan Kaharuddin & Rahim, 2011):

1. tubuh badan	7. alat pertanian
2. kata kerja	8. makanan
3. alat rumah	9. waktu dan cuaca
4. nama dan ganti nama	10. kata ukuran
5. binatang	11. pakaian
6. persaudaraan	12. kata bilangan

PEMILIHAN KAWASAN DAN BATASAN KAJIAN

Lokasi kajian ialah di kawasan Mukim Kedawang Kampung Belak. Mukim Kedawang adalah mukim kelima terbesar dari enam mukim yang terdapat dalam daerah Langkawi dengan keluasan 50.97 km persegi. Lokasi kedudukan mukim ini terletak di barat daya Pulau Langkawi. Mukim Kedawang terletak dalam Dewan Undangan Kuah dan Parlimen Langkawi. Bentuk muka buminya kelilingi oleh tanah pamah, bukit-bukau dan pantai. Jumlah penduduknya adalah lebih kurang 11,692 orang dengan pecahan bagi lelaki seramai 5,979 orang dan perempuan seramai 5,713 orang. Majoriti penduduknya ialah dari etnik Melayu yang beragama Islam dan terdapat sebahagian kecil penduduk dari etnik Cina, Siam, Eropah, India dan lain-lain. Pentadbiran Mukim Kedawang diketuai oleh Penghulu dengan dibantu oleh Jawatankuasa dan Kemajuan Kampung. Pekan utama di sini ialah Pekan Kecil Kedawang dan Pantai Cenang. Sementara kampung-kampung yang ada dalam mukim ini ialah Kampung Padang Puteh, Kampung Berjaya, Kampung Bohor Tempoyak, Kampung Chandek Kura, Kampung Tanjung, Kampung Belak, Kampung Bukit Lembu, Kampung Darat Benta, Kampung Gelam, Kampung Padang Wahid, dan Kampung Temonyong.

Pekerjaan utama penduduk ialah bekerja sebagai nelayan, berniaga, bekerja sebagai kakitangan swasta dan kakitangan kerajaan, pemandu teksi dan petani. Mukim Kedawang mempunyai daya tarikan pelancongan yang tersendiri antaranya keindahan sawah padi dengan dihiasi jajaran gunung saujana mata memandang dan keindahan pantainya seperti Pantai Cenang dan Pantai Tengah. Pantai Cenang ialah salah satu pantai yang sudah terkenal ke peringkat antarabangsa dan kerap kali menjadi lokasi penganjuran pelbagai program antaranya Pesta Air Nasional, Bola Sepak Pantai Terbuka Kebangsaan dan lain-lain lagi.

PEMAPARAN DATA DAN ANALISIS DATA

Menurut Mahsun (1995: 14) kaedah pemaparan data melibatkan dua cara iaitu i) perumusan data dengan menggunakan istilah biasa dan istilah teknikal linguistik antaranya fonologi; dan ii) perumusan menggunakan simbol atau lambang tertentu. Kedua-dua cara ini diterapkan dalam menganalisis data dalam kajian ini. Perumusan data menggunakan istilah biasa dan teknikal seperti fonetik, fonologi, fonem, fonemik, alternasi, rekonstruksi, retensi, inovasi, pengelasan, refleksi dan lain-lain lagi. Istilah teknikal ini berkait dengan tertentu sesuai dengan kajian yang dilaksanakan oleh pengkaji contohnya dalam bidang dialektologi dan ilmu bandingan ini. Penggunaan kaedah pemaparan data melalui dua kaedah ini menghasilkan satu dapatan yang jitu berkaitan pola jaringan komunikasi di pulau tersebut. Antara simbol yang digunakan dalam kajian ini ialah:

- i) (/ /), kurungan miring ini bermaksud mengapit unsur fonem;
- ii) (/), melambangkan di persekitaran;
- iii) ([]), kurungan siku mengapit unsur bunyi;
- iv) (#), simbol dalam lingkungan tertentu;
- v) (K), lambang konsonan;
- vi) (V), lambang vokal;
- vii) (∅), lambang perubahan kosong;
- viii) (ŋ), konsonan nasal velar;
- ix) (ɲ), konsonan nasal palatal;
- x) (?), konsonan plosif glotal;
- xi) (dʒ), konsonan afrikat palatal bersuara;
- xii) (ɣ), konsonan frikatif velar bersuara; dan
- xiii) (ə), vokal tengah (schwa)

PENDEKATAN STRUKTURAL

Kajian ini, adalah berlandaskan pendekatan struktural. Struktural merupakan satu fahaman yang wujud di Eropah berikutan kebangkitan struktural linguistik yang dipelopori oleh Ferdinand de Saussure. Pendekatan struktural ini berasaskan prinsip-prinsip teori strukturalisme. Teori ini mula berkembang pada tahun 1960-an sebagai satu usaha untuk menerapkan kaedah dan wawasan Ferdinand de Saussure pengasas linguistik moden kepada kesusasteraan (Terry Eagleton, 1983:106). Saussure yang merupakan seorang ahli falsafah Swiss (1857-1913) percaya bahawa bahasa mempunyai struktur dalaman yang tersendiri dan mempunyai peraturan-peraturan yang sistematik (Charles, E. Bressler, 1999:89). Oleh itu, dalam analisis data yang berkait rapat dengan bidang fonologi, pendekatan struktural digunapakai dalam menganalisis data. Pemilihan pendekatan ini sebenarnya didasarkan pada beberapa hipotesis umum yang terdapat dalam pendekatan ini. Pertama, kaedah yang dipakai

dalam pendekatan ini adalah bersifat empiris (induktif). Berdasarkan kaedah ini, sejumlah korpus bahasa yang diperoleh digeneralisasikan secara sistematik. Kedua, bahasa itu adalah ujaran dan kemudian barulah tulisan. Jadi, yang diteliti dan dicatat ialah bahasa lisan. Ketiga, bahasa merupakan satu produk yang terdiri daripada unsur bunyi dan makna. Keempat, pengelasan bunyi berdasarkan distribusinya. Pemilihan pendekatan ini adalah wajar kerana sesuai dengan objektif kajian.

Dalam pendekatan struktural, kaedah deskriptif sesuai digunakan untuk memerihalkan aspek bunyi-bunyi bahasa, konsonan, vokal, dan diftong yang terdapat dalam kawasan kajian ini. Menurut Abdullah Hassan (1980: 66), analisis deskriptif terbit dari kaedah tradisi yang menghuraikan struktur bahasa, termasuklah bunyinya. Bunyi-bunyi yang didengar itu dipinggalkan dan diberi lambang. Kemudiannya bunyi-bunyi tersebut digolongkan kepada sesuatu jenis atas dasar persamaan ciri fonetiknya. Kaedah ini hanya memerlukan penjelasan, huraian atau tafsiran data tentang ciri bahasa sebagaimana ciri itu wujud dan digunakan oleh para penuturnya.

Dalam kajian ini, data dipecahkan kepada dua iaitu bunyi dan kata. Setiap kata ditranskripsikan ke dalam bentuk fonetik. Menurut Samarin (1993: 220), transkripsi fonetik adalah penting kerana ia dapat menentukan sama ada sesuatu kajian itu berjaya atau tidak. Dalam kajian linguistik, transkripsi fonetik digunakan untuk menunjukkan secara tepat bunyi atau ciri-ciri bunyi yang terdapat dalam ujaran yang telah dianalisis. Transkripsi fonetik dilakukan menggunakan lambang fonetik antarabangsa iaitu *International Phonetic Alphabet* (IPA). Setiap bunyi yang wujud dalam kawasan kajian ini dipaparkan dalam bentuk rajah. Seterusnya, penyebaran bunyi konsonan, vokal, dan diftong dalam kata sama ada pada awal, tengah, atau pada akhir kata dipaparkan mengikut kawasan.

ANALISIS DAPATAN SISTEM FONEM DML VKDWG

Dalam bahagian ini, pengkaji akan memaparkan inventori dan penyebaran vokal, diftong dan konsonan dalam kata bagi kawasan kajian. Penyebaran sistem fonem ini memperlihatkan keberadaan fonem berdasarkan posisinya dalam perkataan, iaitu di posisi awal, tengah atau akhir. Analisis dapatan VM yang diketengahkan dalam makalah ini merujuk kepada DML VKDWG .

SISTEM FONEM VOKAL DIALEK MELAYU LANGKAWI KEDAWANG

DML VKDWG mempunyai lapan fonem vokal /i, u, e, o, ε, ə, ə, a/ yang terdiri daripada tiga vokal depan, dua vokal tengah, dan tiga vokal belakang. Jadual 1 memaparkan inventori fonem vokal tersebut.

JADUAL 1. Inventori Vokal DML VKDWG

Bahagian	Depan	Tengah	Belakang
Kedudukan			
Tinggi	i		u
Separuh Tinggi	e		o
Separuh Rendah	ε	ə	ɔ
Rendah		a	

Berdasarkan Jadual 1, terdapat dua fonem vokal tinggi, iaitu vokal tinggi depan /i/ dan vokal tinggi belakang /u/ yang dibunyikan sebagai [i] dan [u], hadir dalam semua lingkungan kata, iaitu pada awal, tengah, dan akhir kata. Selain itu, terdapat dua fonem vokal separuh tinggi, iaitu vokal separuh tinggi depan /e/ yang dibunyikan sebagai [e] dan vokal separuh tinggi belakang /o/ yang dibunyikan sebagai [o]. Fonem /e/ dan fonem /o/ hadir pada semua posisi, iaitu awal, tengah dan akhir kata. Seterusnya, terdapat dua fonem vokal separuh rendah, iaitu vokal separuh rendah depan /ɛ/ dan vokal separuh rendah belakang /ɔ/ yang dibunyikan sebagai [ɛ] dan [ɔ]; /ɔ/ hanya hadir pada posisi tengah dan akhir kata dan /ɛ/ awal dan tengah kata. Manakala, fonem vokal separuh rendah tengah /ə/ yang dibunyikan sebagai [ə] pula hanya hadir pada posisi tengah kata. Seterusnya, fonem vokal rendah tengah /a/ yang dibunyikan sebagai [a] hadir pada semua posisi, iaitu awal, tengah dan akhir kata. Contoh kesemua penyebaran fonem vokal DML VKDWG yang hadir pada posisi kata tertentu ini boleh dilihat dalam Jadual 2.

JADUAL 2. Penyebaran Fonem Vokal dalam DML VKDWG

Jenis Vokal	Penyebaran Vokal Pada Posisi Kata					
	Awal	BMS	Tengah	BMS	Akhir	BMS
/i/	[ia]	ia	[kulit]	kulit	[pi]	pergi
/u/	[udan]	udang	[tulan]	tulang	[kaju]	kayu
/e/	[esoʔ]	besok	[depa]	mereka	[kote]	kemaluan lelaki
/o/	[otaʔ]	otak	[teonʔ]	melihat	[teko]	ketel
/ɛ/	[ekoq]	ekor	[bewoʔ]	biawak	-	-
/ɔ/	-	-	[taon]	tahun	[limo]	lima
/ə/	-	-	[pətiaç]	guruh	-	-
/a/	[ayuih]	arus	[daj]	dahi	[hanpa]	kamu

Seterusnya, dalam DML VKDWG, vokal rangkap terdiri daripada urutan dua bunyi vokal sahaja. Terdapat enam jenis urutan vokal rangkap dalam DML VKDWG, iaitu vokal rangkap depan – tengah, vokal rangkap depan – belakang yang mempunyai dua struktur, vokal rangkap tengah – depan, vokal rangkap tengah – belakang, vokal rangkap belakang – depan dan vokal rangkap belakang – tengah. Jadual 3 yang berikut ini menunjukkan penyebaran jenis urutan vokal rangkap yang terdapat dalam DML VKDWG.

JADUAL 3. Penyebaran Urutan Vokal Rangkap dalam DML VKDWG

Vokal Rangkap	Struktur Urutan Vokal			VKDWG	BMS
1. Depan-Tengah	/i/	+	/a/	[lehiaç]	leher
2. Depan-Belakang	/i/	+	/u/	[tʃium]	cium
	/i.	+	/o/	[sion]	taring
3. Tengah-Depan	/a/	+	/i/	[napaih]	nafas
4. Tengah-Belakang	/a/	+	/u/	[sauh]	sauh
5. Delakang-Depan	/u/	+	/i/	[kabuih]	kabus
6. Belakang-Tengah	/u/	+	/a/	[nuap]	menguap

SISTEM FONEM DIFTONG DIALEK MELAYU LANGKAWI KEDAWANG

Seterusnya, DML VKDWG memiliki tiga diftong iaitu /-oj, -aw, -aj/ yang dibunyikan sebagai [-oj, -aw, -aj]. Tiga diftong ini hanya hadir pada posisi akhir kata sahaja. Contoh data yang diutarakan ialah seperti dalam Jadual 4.

JADUAL 4. Penyebaran Diftong dalam DML VKDWG

Jenis Diftong	Penyebaran Diftong Pada Posisi Kata					
	Awal	BMS	Tengah	BMS	Akhir	BMS
/-oj/	-		-		[timboj]	timbul
/-aw/	-		-		[baw]	bahu
/-aj/	-		-		[maj]	datang

SISTEM FONEM KONSONAN DIALEK MELAYU LANGKAWI KEDAWANG

Seterusnya, DML VKDWG mempunyai 20 fonem konsonan; tujuh buah konsonan letupan /p, b, t, d, k, g, ʔ/, dua konsonan letusan /tʃ, dʒ/, empat konsonan geseran /s, ç, ʝ, h/, empat konsonan nasal /m, n, ɲ, ŋ/, satu konsonan sisian /l/ dan dua konsonan separuh vokal /w, j/. Jadual 5 memaparkan inventori fonem konsonan yang wujud dalam DML VKDWG .

JADUAL 5. Inventori Konsonan DML VKDWG

Daerah Sebutan Cara Sebutan	Dua Bibir		Gigi-Gusi	Lelangit Keras	Lelangit Lembut	Pita Suara
	Letupan/Plosif	Tbs Bs	p b	t d		k g
Letusan/Afrikat	Tbs			tʃ dʒ		
Geseran/Frikatif	Tbs Bs		s	ç	ʝ	h
Sengau/Nasal	Tbs Bs	m	n	ɲ	ŋ	
Sisian/Lateral	Tbs Bs		l			
Separuh Vokal	Tbs Bs	w		j		

Konsonan letupan yang terdapat dalam DML VKDWG ialah konsonan letupan dua bibir, gigi-gusi, lelangit lembut dan pita suara. Konsonan-konsonan tersebut ialah /p, b, t, d, k, g, ʔ/. Terdapat dua fonem letupan dua bibir iaitu /p/ dan /b/ yang dibunyikan sebagai [p] dan [b] dalam DML VKDWG didapati hadir pada semua posisi iaitu awal, tengah, dan akhir kata. Letupan gigi-gusi dalam DML VKDWG iaitu /t/ dan /d/ yang dibunyikan sebagai [t] dan [d]. [t] wujud dalam semua posisi kata iaitu pada awal, tengah, dan akhir manakala [d] hanya wujud pada posisi awal dan tengah kata. Seterusnya, konsonan letupan lelangit lembut iaitu /k/ dan /g/ yang dibunyikan sebagai [k] dan [g] hanya hadir pada posisi awal dan tengah kata.

Konsonan letupan pita suara /ʔ/ yang dibunyikan sebagai [ʔ], hanya terdapat pada akhir kata. Contoh kesemua kehadiran konsonan letupan pada posisi kata dalam DML VKDWG ini boleh dilihat dalam Jadual 6.

JADUAL 6. Penyebaran Konsonan Letupan dalam DML VKDWG

Jenis Konsonan	Penyebaran Konsonan Letupan Pada Posisi Kata					
	Awal	BMS	Tengah	BMS	Akhir	BMS
/p/	[pandaʔ]	pendek	[tumpoj]	tumpul	[asap]	asap
/b/	[bakoʔ]	bakul	[lubaŋ]	lubang	[dzawab]	jawab
/t/	[tanah]	tanah	[kotoç]	kotor	[laut]	laut
/d/	[dayu]	dagu	[iduŋ]	hidung	-	-
/k/	[kunyit]	kunyit	[sukun]	sukun	-	-
/g/	[gahaŋ]	rahang	[taŋga]	tangga	-	-
/ʔ/	-	-	-	-	[adeʔ]	adik

Sehubungan itu, dalam DML VKDWG terdapat dua konsonan letusan iaitu letusan lelangit keras tak bersuara /t/ dan bersuara /d/. Letusan lelangit keras tak bersuara /t/ dibunyikan sebagai [t] serta letusan lelangit keras tak bersuara /d/ yang dibunyikan sebagai [d] hanya hadir pada posisi awal dan tengah kata. Contoh penyebaran konsonan ini boleh dilihat dalam Jadual 7.

JADUAL 7. Penyebaran Konsonan Letusan dalam DML VKDWG

Jenis Konsonan	Penyebaran Konsonan Letusan Pada Posisi Kata					
	Awal	BMS	Tengah	BMS	Akhir	BMS
/tʃ/	[tʃui]	curi	[kutʃin]	kucing	-	-
/dz/	[dzantuŋ]	jantung	[tadzam]	tajam	-	-

Contoh-contoh dalam jadual yang berikutnya menunjukkan penyebaran konsonan geseran dalam DML VKDWG.

JADUAL 8. Penyebaran Konsonan Geseran dalam DML VKDWG

Jenis Konsonan	Penyebaran Konsonan Geseran Pada Posisi Kata					
	Awal	BMS	Tengah	BMS	Akhir	BMS
/s/	[siku]	siku	[basah]	basah	-	-
/ç/	-	-	-	-	[kotoç]	kotor
/ɣ/	[ɣomput]	rumput	[pəɣu]	perahu	-	-
/h/	[haŋpa]	mereka	[paha]	paha	[buloh]	buluh

Terdapat empat konsonan geseran dalam DML VKDWG iaitu /s, ç, ɣ, h/. Konsonan geseran gigi-gusi /s/ yang dibunyikan sebagai [s] didapati konsonan ini hanya hadir pada posisi awal dan tengah kata. Geseran lelangit keras /ç/ yang dibunyikan sebagai [ç] hanya hadir pada posisi akhir kata, manakala konsonan geseran lelangit lembut bersuara /ɣ/, yang dibunyikan sebagai [ɣ] dalam perkataan didapati hadir pada awal dan tengah kata. Konsonan geseran yang terakhir ialah konsonan geseran pita suara /h/ yang dibunyikan sebagai [h] dalam perkataan, hadir pada semua posisi kata iaitu awal, tengah dan akhir kata.

Seterusnya, terdapat empat konsonan sengau dalam DML VKDWG iaitu /m/, /n/, /ŋ/, dan /ɲ/. Konsonan sengau dua bibir /m/, yang dibunyikan sebagai [m] dan konsonan sengau gigi-gusi /n/, yang dibunyikan sebagai [n] hadir pada semua posisi kata iaitu pada awal, tengah, dan akhir kata. Konsonan sengau langit keras /ɲ/, yang dibunyikan sebagai [ɲ] hanya hadir pada posisi awal dan tengah kata dan konsonan sengau langit lembut /ŋ/ yang dibunyikan sebagai [ŋ], hadir pada semua posisi kata iaitu pada posisi awal, tengah, dan akhir. Contoh kesemua konsonan sengau yang hadir pada posisi kata tertentu boleh dilihat dalam Jadual 9.

JADUAL 9. Penyebaran Konsonan Sengau dalam DML VKDWG

Jenis Konsonan	Penyebaran Konsonan Sengau Pada Posisi Kata					
	Awal	BMS	Tengah	BMS	Akhir	BMS
/m/	[mani]	mandi	[tumiʔ]	tumit	[minum]	minum
/n/	[nama]	nama	[anaʔ]	anak	[dzatan]	lelaki
/ɲ/	[ɲoɕ]	kelapa	[pəɲu]	penyu	-	-
/ŋ/	[ŋuap]	menguap	[məŋkala]	bila	[təŋoŋ]	terung

Konsonan sisian gigi-gusi bersuara /l/ yang dibunyikan sebagai [l] dalam perkataan, didapati hanya berada pada posisi awal dan tengah kata. Contoh penyebaran konsonan ini ialah seperti yang terdapat dalam Jadual 10.

JADUAL 10. Penyebaran Konsonan Sisian dalam DML VKDWG

Jenis Konsonan	Penyebaran Konsonan Sisian Pada Posisi Kata					
	Awal	BMS	Tengah	BMS	Akhir	BMS
/l/	[lapan]	lapan	[kəladi]	keladi	-	-

Dalam DML VKDWG, terdapat konsonan /w/ dan /j/ yang dibunyikan sebagai [w] dan [j]. Konsonan separuh vokal dua bibir /w/ dan konsonan separuh vokal langit keras /j/, hanya hadir pada posisi tengah dan akhir kata. Pada akhir perkataan didapati kedua-dua konsonan dalam DML VKDWG ini memperlihatkan sebagai satu penyatuan bagi membentuk diftong. Contoh penyebaran konsonan separuh vokal ini boleh dilihat dalam Jadual 11.

JADUAL 11. Penyebaran Konsonan Separuh Vokal dalam DML VKDWG

Jenis Konsonan	Penyebaran Konsonan Separuh Vokal Pada Posisi Kata					
	Awal	BMS	Tengah	BMS	Akhir	BMS
/w/	-	-	[kawan]	kawan	[taw]	tahu
/j/	-	-	[lajaɕ]	layar	[maj]	datang

Selanjutnya, berkaitan dengan rangkap konsonan (gugus konsonan) DML VKDWG memperlihatkan wujudnya tiga belas rangkap konsonan yang terdiri daripada bukan homorganik nasal yang hadir pada posisi awal kata serta homorganik nasal (nasal + letupan

dan nasal + letusan) dan bukan homorganik yang hadir pada posisi tengah kata yang membentuk konstruksi seperti berikut; / by-, pl-, kp-, bl-, -ŋg-, -kŋ -, -ŋp-, -mp-, -mb-, -nt-, -nd-, -ndʒ- dan -ydz-/. Contoh kehadiran kesemua rangkap konsonan ini boleh dilihat dalam Jadual 12.

JADUAL 12. Penyebaran Rangkap Konsonan dalam DML VKDWG

Rangkap Konsonan	Penyebaran Rangkap Konsonan Pada Posisi Kata					
	Awal	BMS	Tengah	BMS	Akhir	BMS
/bl-/	[blakəŋ]	belakang	-	-	-	-
/by-/	[byapa]	berapa	-	-	-	-
/pl-/	[plantiŋ]	terpelanting	-	-	-	-
/kp-/	[kpala]	kepala	-	-	-	-
/-ŋg-/	-	-	[pingan]	pinggan	-	-
/-ŋk-/	-	-	[məŋkala]	bila	-	-
/-ŋp-/	-	-	[haŋpa]	kamu	-	-
/-mp-/	-	-	[timpaih]	air surut	-	-
/-mb-/	-	-	[tembaʔ]	menembak	-	-
/-nt-/	-	-	[pintu]	pintu	-	-
/-nd-/	-	-	[pandaʔ]	pendek	-	-
/-ndʒ-/	-	-	[pindʒam]	pinjam	-	-
/-ydz-/	-	-	[kəydzə]	bekerja	-	-

KESIMPULAN

Dalam makalah ini, pengkaji telah memaparkan hasil daripada kajian terhadap DML VKDWG. Analisis data bermula dari segi penyebaran fonem dan bunyi yang terdapat dalam kawasan kajian berdasarkan bunyi vokal, diftong, konsonan dan pola suku kata. Hasilnya, DML VKDWG mempunyai lapan fonem vokal iaitu /i, u, e, o, ε, ə, ə, a/ yang terdiri daripada tiga vokal depan, dua vokal tengah, dan tiga vokal belakang serta memiliki tiga diftong iaitu /-oj, -aw, -aj/ yang dibunyikan sebagai [-oj, -aw, -aj]. Tiga diftong ini hanya hadir pada posisi akhir kata sahaja. Sehubungan itu, DML VKDWG mempunyai 20 fonem konsonan; tujuh konsonan letupan /p, b, t, d, k, γ, //, dua konsonan letusan / tʃ, dʒ/, empat konsonan geseran / s, ç, ʝ, h/, empat konsonan nasal /m, n, ɲ, ŋ/, satu konsonan sisian /l/ dan dua konsonan separuh vokal /w, j/. Keberadaan sistem fonologi dan pola suku kata ini dapat menjelaskan situasi sebenar bagaimana sistem jaringan komunikasi di pulau tersebut. Hasil penemuan ini diharap dapat memberikan satu penemuan yang baru dan dapat merungkai segala permasalahan yang timbul dalam kajian-kajian yang lepas.

RUJUKAN

- Abdullah Hassan. 1980. *Linguistik Am untuk Guru Bahasa Malaysia*. Petaling Jaya: Fajar Bakti.
- Charles, E. B. 1999. *Literary Criticism: An Introduction to Theory and Practice*. New Jersey: Prentice Hall College.
- Henry Guntur Tarigan. 1991. *Metodologi Pengajaran Bahasa I*. Bandung: Angkasa Bandung.
- Kaharuddin & Rahim Aman. 2011. Hukum Bunyi dalam Bahasa Indonesia dan Makassar. *Jurnal Melayu*, 7: 287-302.

- Mahsun. 1995. *Dialektologi Diakronis Sebuah Pengantar*. Yogyakarta: Gadjah Mada Universitas Press.
- Mohd. Sheffei Abu Bakar. 1991. *Metodologi Penyelidikan untuk Ekonomi dan Bidang-Bidang Berkaitan*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Mouly, G. J. 1970. *The Science of Educational Research*. Edisi Kedua. New York: D. Van Nostrand.
- Norfazila Ab. Hamid & Rahim Aman. 2016. Varian Melanau Sarawak: Tinjauan di Melanau Mukah. *Jurnal Melayu*, 15 (1): 99-112.
- Norfazila Ab. Hamid & Rahim Aman. 2017. Varian Dialek Melayu Tioman-Aur-Pemanggil: Analisis Linguistik Bandingan. *Gema Online*, 17 (2): 219-244.
- Rahim Aman. 1997. Perbandingan Fonologi dan Morfologi Bahasa Iban, Kantuk, dan Mualang. Tesis Sarjana. Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Rahim Aman. 2008. *Linguistik Bandingan Bahasa Bidayuhik*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Samarin, William, J. 1993. *Linguistik Lapangan: Panduan Kerja Lapangan Linguistik*. Terj. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Shahidi A. H, Rahim Aman, Ab. Samad Kechot & Sharhaniza Othman. 2016. Penerokaan Bentuk Keterikatan Melayu Melalui Ragam Bahasa: Perbandingan Fonologi Melayu Sadong Sarawak dengan Melayu Semenanjung. *Geografia Online Malaysia Journal of Society and Space*, 12 (11): 103-122.
- Eagleton, T. 1983. *Literary Theory: An Introduction*. Minnesota: University of Minnesota Press.
- Wan Hashim Wan Teh. 1980. *Kaedah Penyelidikan Sosial*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Biodata Penulis:

Norfazila Ab. Hamid

Penulis merupakan Pensyarah Kanan dalam bidang Linguistik Bandingan, Unit Bahasa Melayu, Jabatan Kenegaraan dan Pengajian Ketamadunan, Pusat Pengajian Teras, Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor (KUIS). Lulusan Doktor Falsafah dari Universiti Kebangsaan Malaysia.

Norhasliza Ramli

Penulis merupakan pensyarah dalam bidang Analisis Wacana, Unit Bahasa Melayu, Jabatan Kenegaraan & Pengajian Ketamadunan, Pusat Pengajian Teras, Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor (KUIS). Lulusan Sarjana dari Universiti Malaya.

Rahim Aman

Penulis merupakan Profesor Madya dalam bidang Linguistik Bandingan dan Dialektologi, di Pusat Penyelidikan Bitara Melayu (BAYU), Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan (FSSK), Universiti Kebangsaan Malaysia. Lulusan Doktor Falsafah dari Universiti Kebangsaan Malaysia.